

Úvodná štúdia

Slovensko na ceste k politickej a občianskej slobode (Od nástupu Michaila S. Gorbačova v marci 1985 po prvé slobodné voľby v júni 1990)

Milan Zemko

Druhé desaťročie okupovaného a „znormalizovaného“ Československa spočiatku nenaznačovalo, napriek prejavujúcim sa hospodárskym problémom a v ich dôsledku spomalenému hospodárskemu rastu, zásadnejšie zmeny v politickom a spoločenskom živote. Zdalo sa, že režim ovládaný komunistickou stranou a petrifikovaný dôsledkami okupácie krajiny v roku 1968 môže prežívať ešte dlhé roky a prípadné zmeny budú znamenať nanajvýš výmenu starších normalizátorov za ich mladšie politické „klony“. A predsa druhá polovica 80. rokov 20. storočia priniesla neočakávané, nepredpokladané zmeny, ktoré mali dať v nasledujúcom desaťročí novú politickú a spoločenskú podobu Československu a v historicky krátkom čase priniesli aj zásadné štátoprávne zmeny pre Slovákov, Čechov a ostatných obyvateľov krajiny.

Základný podnet k týmto zmenám nebol domáceho pôvodu. Ako už opakovane v moderných dejinách, občania Československa len reagovali, aj keď z vnútropolitických dôvodov, na podstatne zmenenú, resp. meniacu sa medzinárodnú situáciu a v jej dôsledku aj zásadné geopolitické zmeny vo východnej časti Európy. Následne však vzali svoj osud do vlastných rúk a prostredníctvom nových alebo transformovaných politických elít (ako to býva vždy pri dejinných zmenách) dovedli politický vývoj k zásadnému zvratu a následne aj k prevratným ekonomicko-spoločenským zmenám.

1. Od nástupu Michaila Gorbačova na čelo KSSZ v roku 1985 po začiatok pádu komunistického režimu v novembri 1989

Komunistický režim v ČSSR v druhej polovici 80. rokov. Zvolenie Michaila Gorbačova za generálneho tajomníka Komunistickej strany Sovietskeho zväzu (KSSZ) v marci 1985 sa bezprostredne nijakým významnejším spôsobom neprejavilo na politike vtedajšieho vedenia KSČ. Na čelo vládnucej strany veľmoci, ktorá garantovala aj jestvovanie politického režimu v Československej socialistickej republike (ČSSR), sa síce dostal po troch príslušníkoch starej politickej garnitúry muž z mladšej generácie straníckych funkcionárov, no málo nasvedčovalo tomu, že v historicky krátkom čase dôjde k výraznejším zmenám, ktoré z času na čas zásadne presiahnu prejavujúce sa zmeny v politickej taktike vládnučich elít sovietskeho bloku.

Rok 1985 ešte nepriniesol ani v Sovietskom zväze viditeľnejšie zmeny, aj keď gorbačovské vedenie KSSZ vytýčilo stratégiu urýchlenia sociálno-ekonomického rozvoja krajiny. Aj XXVII. zjazd KSSZ na prelome februára a marca 1986 sa síce zaoberal – ako už tradične – širokou paletou domácich i svetových otázok, a medzi nimi nechýbala